

Rusanu s reljefom (1886) te kip Fatimske Gospe i raspelo, oba djelo I. Kerdića (1946). — Uz put za Molve je poklonac s kipom Pietà (1760), što ga je podignuo N. Vrabčević. — Na groblju u kapeli Sv. Jakova, koju je gradio D. Kraft (1845), tri su oltara (1733) s kanonskim pločama i svijećnjacima te slikom Sv. Franje Ksaverskoga (1754).

LIT.: P. Cvekan, Virje, Virje 1976.

A. Ht.

VIROVITICA, grad u Podravini. Na njegovu su mjestu nađeni predmeti iz neolitika, groblje sa žarama, ant. grob iz IV. st., a naselje se razvilo uz rim. cestu. God. 1243. dobilo je od hercega Kolomana slobostine, koje je 1248. potvrdila kraljica Marija. Tu se od 1280. spominje franjevački, a od 1290. dominikanski samostan. — Srednjovj. burg opkoljen vodom bio je u rukama I. Banffyja od Donje Lendave. Turci su ga držali 1552—1684. Na mjestu porušenoga burga podignuo je grof A. Pejačević veliki kasno-barokno-klasicistički dvorac (graditelj N. Roth 1800—04), i danas okružen opkopom i parkom. Naselje je još sred. XVIII. st. imalo drvene kuće (neke, iz sred. XIX. st., još i danas postoje). Među pretežno prizemnim zgradama ističu se palača Pejačević (katnica s arkadama i sa željeznim kopcima), kuća Besz (1758) i franjevački samostan (u osnovi zatvoren četverokut, 1726—51).

Samostanska župna crkva Sv. Roka (1746—52) jednobrodna je prostrana građevina s četverokutnim svetištem i bočno smještenim zvonikom uz gl. pročelje (1754). Dao ju je podignuti L. Patačić. Crkva pripada najistaknutijim baroknim cjelinama u Hrvatskoj. Ima 9 oltara, slike, kipove, figuralno bogato ukrašenu propovjedaonicu (1755—59). Golemi gl. oltar djelo je T. Švaba (1767—69); na njemu su kipovi mariborskoga kipara J. Holzingera i slika J. Göblera iz Graza (1769). Bogati namještaj nastao je većim dijelom u samome samostanu u kojemu je djelovalo mnogo braće različitih struka (slikari, pozlatari, kipari, stolari). Sliku »Smrt Sv. Josipa« slikao je G. Lochenbaur (1777), sakristijski ormar je izradio T. Švab (1771). Na velikim crkv. rezbarenim vratima radili su J. Fesenmayr, F. Sedlmayr i S. Wagner (1759). U samostanu se čuva velika zbirka slika i kipova iz XVIII. i XIX. st., vrijedna knjižnica i predmeti stare franjevačke

ljekarne. Iz XVIII. st. su tri pokaznice, relikvijari (Sv. Križa iz 1748), kaleži (1767, 1780), kadionice i ladice (1740, 1841), kandilo, pladanj s ampulama (1782) te rokoko pacifikal. — Gradski muzej (osn. 1953; smješten u dvorcu) ima arheol., etnograf. i kulturnopovijesnu zbirku te galeriju slika. Zbirka djela suvremenih umjetnika, koju je muzeju poklonio književnik B. Glumac, otvorena je za javnost 1982.

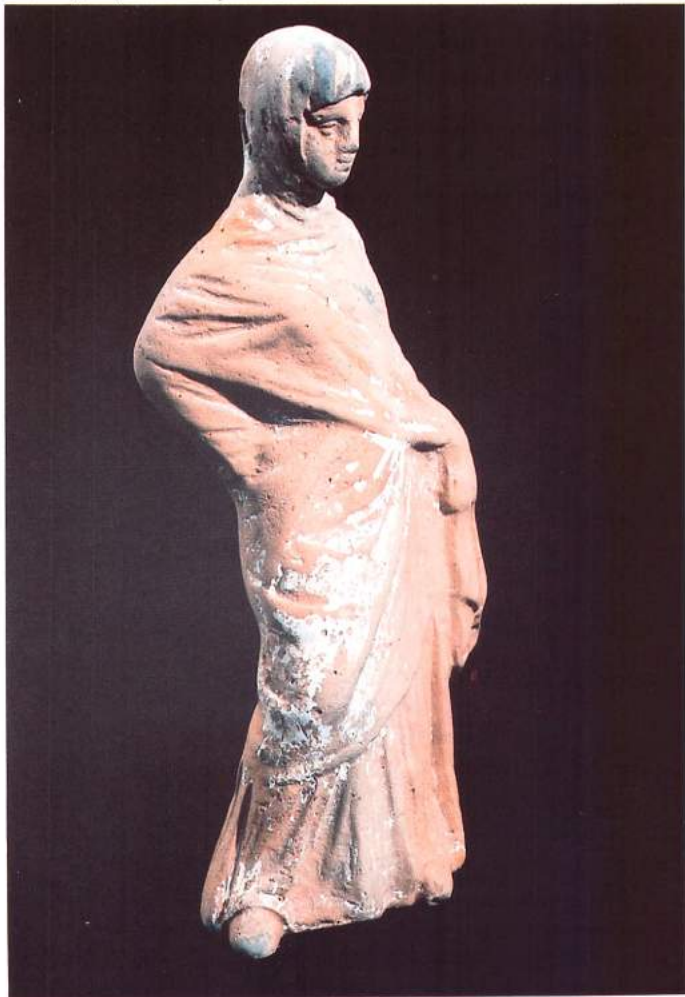
LIT.: G. Szabo, SG. — A. Horvat, O urbanističkoj jezgri Virovitice, Bulletin JAZU, 1958, 3. — Ista, O djelima Josipa Holzingera u Virovitici, ibid., 1959, 2. — Umjetnost XVIII. stoljeća u Slavoniji (katalog), Osijek 1971. — V. Radauš, Spomenici Slavonije iz razdoblja XVI—XIX. stoljeća, Zagreb 1975. — P. Cvekan, Virovitica i franjevci, Virovitica 1977. — Horvat — Matejčić — Prijatelj, Barok.

A. Ht.

VIS, naselje na istoimenome otoku. Otok je naseljen od prapovijesti; u špiljama kraj Komiže i Okjučne zabilježeni su nalazi počevši od neolitičkoga doba, a na vrhovima su brežuljaka uočena naselja (gradine) i grobovi pod kamenim gomilama iz brončanoga i željeznoga doba. Smatra se (na temelju pisanja povjesničara Diodora) da je sirakuški tiranin Dionizije Stariji na samome poč. ← IV. st. u dnu Viške uvale utemeljio grčki polis. Ant. pisani izvori spominju na Visu grč. grad, ali tek od druge pol. ← IV. st. (Pseudo-Skilak), a Pseudo-Skimno (oko ← 110) spominje da je Issa sirakuška naseobina. Issa (Vis) je samostalan grad-država od sred. ← IV. do sred. ← I. st., kada potpada pod rim. vlast. U doba samostalnosti kuje brončani novac s različitim prikazima. Na novcima, jednome natpisu te u ant. pisanim izvorima očuvani su podaci o herosu otoka — Joniju. Issa je bila najjača grčka kolonija na Jadranu; sama je osnivala svoje kolonije. O kolonijama Tragurionu (Trogir) i Epetionu (Stobreč) postoje pov. i arheol. dokumenti, dok o Lumbardi na Korčuli svjedoči poznati natpis (psefizma) o osnutku naselja.

Ruševine grada opasane zidinama (veličine oko 10 ha) nalaze se na juž. padini Gradine; gradske su zidine od velikih kamenih blokova. Sa Z i I strane nalaze se nekropole (Martvilo i Vlaška njiva) s kontinuitetom pokapanja od helenističkoga do kasnoant. razdoblja. Uokolo poluotoka Prirova u moru se naziru ostaci grč. luke, a na poluotoku ostaci rim. kazališta (nad njim je poslije izgrađen franjevački samostan) i vodospreme s podom od

VIS, tanagra figurica s nekropole Martvilo

VIS, torzo imperatora, III. st. Zagreb Arheološki muzej

